

Det unika svenska skolsystemet

Det svenska skolsystemet är unikt. Det tar sin utgångspunkt i att alla ska ha möjlighet att välja skola, oavsett familjens ekonomiska möjligheter och det är ett sammanhållet system som är offentligt finansierat för såväl friskolor som kommunala skolor. OECDs sammanställning visar att Sverige sticker ut genom att det inte är tillåtet att ta avgifter för fristående skolor. Friskolornas intäkt, skolpengen, fastställs av kommunerna.

Vi bor i ett av världens mest jämlika länder och det återspeglas också i hur det svenska skolsystemet är uppbyggt. Det finns i en bred samsyn om ett samhälle med möjlighet för människor att påverka sina liv genom fria val i kombination med ett utjämnande ekonomiskt system. Det återspeglas också när OECD jämför medlemsländernas jämlikhet och möjlighet till val i skolan.

Av OECDs redovisning framgår bland annat att:

- Sverige inte har privatskolor. Till skillnad mot övriga länder finansieras både offentliga och privata skolalternativ till 100 procent av det allmänna.
- I Sverige begränsas inte skolvalet av religion, kön, ekonomi eller färdigheter. Alla skolor är öppna för alla.
- I Sverige behöver inte föräldrar någon ”voucher” eller ansöka om skattereduktion för att kunna betala terminsavgift till privat drivna skolor. Alla behandlas lika genom ett skolpengssystem.
- Sverige har en lägre andel elever som går i privat drivna skolor än genomsnittet i OECD.
- Skolkonkurrensen i Sverige är lägre än genomsnittet i OECD.
- I Sverige är det inte tillåtet att ta ut avgifter.

Vi har all anledning att vara stolta över den svenska skolmodellen. Men det betyder inte att vi ska sitta nöjda. Det finns fortfarande många som inte känner till att man kan välja skola. Informationen om olika skolors resultat, kvalitet och profil behöver förbättras så att människor får en bättre grund för sitt skolval. Här har Skolverket och kommunerna en viktig uppgift. Genom att öka medvetenheten om värdet av utbildning och stärka människors förmåga att göra aktiva val kan sociala skillnader i samhället överbryggas och fler nå goda resultat i skolan. För människor vill välja skola, det vet vi. Åtta av tio anser att det är viktigt att välja skola. Så det svenska skolsystemet har en fast förankring hos allmänheten. Bland småbarnsföräldrar är det nio av tio.

Ulla Hamilton
Vd, Friskolornas riksförbund

Tobias Krantz
Chef för utbildning, forskning
och innovation, Svenskt Näringsliv

Skolvalssystem inom OECD

Skolvalssystem inom OECD

PM

*Denna PM är en summering av rapporten *School Choice and Equity: Current Policies in OECD countries and a literature review* (OECD, 2012). Tabeller och diagram är tagna direkt ur rapporten.¹*

Inledning

Möjligheten för elever och föräldrar att välja skola har historiskt sett många gånger varit liten. Den på sina håll nya möjligheten att välja skola har givit föräldrar ökad makt. Dessutom har införandet av skolpeng förts in i skolväsendet, vilket har förändrat både finansieringssystem och föräldrars och skolors beteende. Kraven som föräldrar nu ställer på kvalitet, närhet och variation bidrar till ett diversifierat utbildningsutbud och ökad transparens när det gäller såväl finansiering som resultat.

De teoretiska argumenten för skolval kan delas in i tre huvudkategorier.

1. Konkurrensen sätter fokus på hur pengarna i skolan används. Offentlig utbildning utan konkurrens får en monopolställning och saknar därför skäl att skötas effektivt och innovativt. Detta leder till likriktning och utebliven kvalitetsförbättring. När skolval införs så väljs dåliga skolor bort, och ett kontinuerligt förbättringsarbete är därmed inbyggt i systemet. Argumentet bygger på att föräldrarna gör aktiva val baserad på korrekt och tillgänglig information.

2. Föräldrars rätt att välja skola betraktas som en mänsklig rättighet. Det ska ses i ljuset av att skolan allt oftare inte ses som en institution där medborgare formas utan snarare att skolan har en nyckelroll i att utveckla kunskaper för arbetsmarknadens kompetensbehov, som är mycket betydelsefullt för framtida ekonomisk tillväxt och social utveckling.

3. Skolvalet och skolpengen ger alla, oavsett inkomst eller status, möjlighet att göra det val som tidigare bara höginkomsttagare kunde göra. Skolvalet är ett sätt att öka skolans bidrag till jämlikhet och att minska betydelsen av boendesegregation.

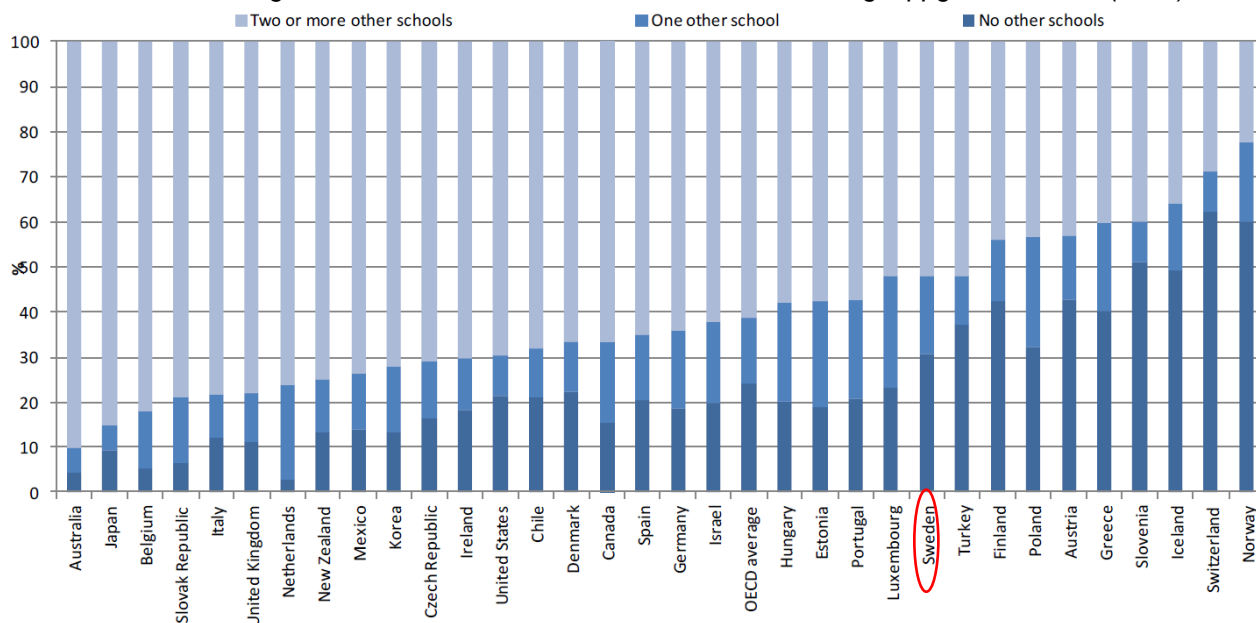
¹ Observera dock att tabell 9, 10 och 11 kommer från rapporten: *Public and Private Schools – How management and funding relate to their socio-economic profile* (OECD, 2012)

Skolvalsystem i olika länder

Flertalet länder inom OECD har infört skolval. Däremot varierar den faktiska möjligheten att göra ett aktivt val beroende på om det finns en eller flera skolor i närheten att välja bland. Bilden nedan illustrerar hur stor andel av eleverna i högstadiet (eller motsvarande) som går i skolor där det finns en faktisk skolkonkurrens i området, rangordnat efter andel med flera konkurrerande skolor.

Bild 1. Möjlighet att välja skola²

Procent av elever som går i skolor med konkurrens från andra skolor, enligt uppgift från rektor (2009).

Source: OECD (2010a), PISA 2009 Results: Overcoming Social Background: Equity in Learning Opportunities and Outcomes (Volume II), PISA, OECD, Paris.

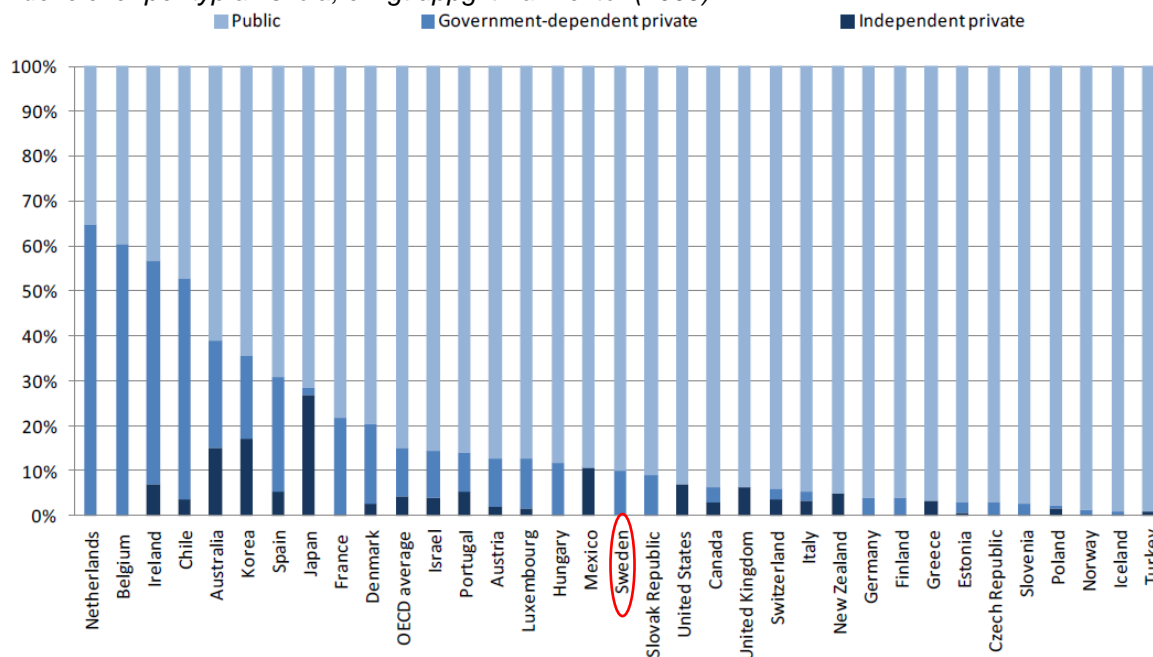
I genomsnitt går knappt 25 procent av eleverna i skolor utan konkurrens. I Sverige är andelen något högre (30 procent). Det innebär att tre av tio högstadiel elever i Sverige inte har den valfrihet som präglar skolan i övrigt.

² Diagrammet ska tolkas med försiktighet eftersom det baseras på svar från rektorer. Dessutom är det inte säkert att andra skolor i närheten är möjliga att välja för alla elever. Datan är från 2009, och är senast tillgängliga data.

Bild 2 nedan illustrerar typen av skolor som elever går i. I 25 av 33 OECD-länder finansieras privata skolor av offentlig sektor. I genomsnitt går 85 procent av eleverna inom OECD i offentliga skolor. 10 procent går i offentligt finansierade men privat drivna skolor, och några procent går i privatfinansierade skolor. I Sverige går hela 90 procent i offentliga skolor och 10 procent i offentligtfinansierade men privat drivna skolor.³ Sverige särskiljer sig eftersom våra privat drivna skolor till 100 procent är offentligt finansierade, dvs. de tar inte ut avgifter. De olika skoltyperna definieras under bilden.

Bild 2. Registrerade elever efter typ av skola

Andel elever per typ av skola, enligt uppgift från rektor (2009).

Note: For Belgium and France, results from Education at a Glance, 2011

Source: OECD (2010a), *PISA 2009 Results: Overcoming Social Background: Equity in Learning Opportunities and Outcomes* (Volume II), OECD, Paris and OECD (2011), *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, OECD, Paris.

Olika typer av skolor

- **Public school:** Skolor definieras i diagrammet som offentliga om de är styrda av offentliga huvudmän eller av offentligt utsedda huvudmän.
- **Government-dependent private:** Skolor som finansieras till minst 50 procent av offentliga medel.
- **Government-independent private school:** Skolor som finansieras till minst 50 procent av privata medel.

Tabellerna på de två kommande sidorna visar skillnaden i skolvalssystemen mellan länder, exempelvis om närhetsprincipen råder och om det finns kriterier som i praktiken begränsar skolvalet. De allra flesta skolsystem bygger på någon slags närhetsprincip, kombinerat med en viss flexibilitet att välja andra skolor. Relativt ofta är skolvalet begränsat av kriterier om kön, religion eller skolresultat. I Sverige finns inga sådana restriktioner.

³ Observera att läsåret 2015/2016 gick nästan 15 procent av grundskoleeleverna i en fristående skola.

Tabell 1. Skolvalssystemets regelverk för låg- och mellanstadiet (2009)

	Geographical assignment	Families w ho choose so can enrol their children in another public school	Criteria of admission for public schools		Expansion of choice within the public sector in the last 25 years	Students can attend government-dependent schools	There are some financial incentives that allow parents to attend any private school (voucher/per-student funding that follows the student and tuition tax credits)
			On which criteria	On which criteria			
Australia	m	m	m	m	m	Yes	m
Austria	Yes	Yes	No	x	No	Yes	No
Belgium (Fl.)	No	Yes	No	x	m	Yes	Yes: school vouchers
Belgium (Fr.)	No	Yes	No	x	m	Yes	No
Canada	m	m	m	m	m	m	m
Chile	No	Yes	Yes	x	No	Yes	Yes: school vouchers and funding follow s students
Czech Republic	Yes	Yes	No	Academic	Yes	Yes	Yes: funding follow s students
Denmark	Yes	Yes	No	x	Yes	Yes	No
England	Yes	Yes	Yes	Academic, religious and gender	Yes	Yes	Yes: school vouchers, funding follow s students, and tuition tax credits
Estonia	Yes	Yes	Yes	Academic, religious, gender and any criteria they wish	m	Yes	Yes: school vouchers, funding follow s students, and tuition tax credits
Finland	Yes	No	Yes	Academic	Yes	Yes	Yes: funding follow s students
France	Yes	No	No	x	No	Yes	Yes: school vouchers and funding follow s students
Germany	Yes	No	Yes	x	Yes	Yes	Yes: school vouchers and tuition tax credits
Greece	Yes	No	Yes	x	No	No	No
Hungary	Yes	Yes	No	x	Yes	Yes	Yes: funding follow s students
Iceland	Yes	Yes	No	x	Yes	Yes	Yes: funding follow s students
Ireland	Yes	Yes	Yes	Religious and gender	Yes	Yes	Yes: funding follow s students
Israel	Yes	No	No	x	m	Yes	Yes: funding follow s students
Italy	No	Yes	No	x	Yes	No	Yes: school vouchers
Japan	Yes	No	Yes	Any criteria they wish	No	No	No
Korea	Yes	No	No	x	No	No	No
Luxembourg	Yes	Yes	No	x	Yes	Yes	No
Mexico	Yes	Yes	No	x	No	No	No
Netherlands	No	Yes	No	x	No	Yes	Yes: funding follow s students
New Zealand	No	Yes	Yes	x	Yes	Yes	Yes: school vouchers
Norway	Yes	No	No	x	No	Yes	No
Poland	Yes	Yes	Yes	x	No	Yes	Yes: school vouchers and funding follow s students
Portugal	Yes	Yes	Yes	x	No	Yes	Yes: funding follow s students and tuition tax credits
Scotland	Yes	Yes	No	x	Yes	Yes	Yes: money/ follow s students and tuition tax credits
Slovak Republic	Yes	Yes	No	x	Yes	Yes	Yes: money/ follow s students
Slovenia	m	m	m	m	m	m	m
Spain	Yes	Yes	Yes	Financial	No	Yes	Yes: school vouchers
Sw eden	Yes	Yes	No	x	No	Yes	Yes: money/ follow s students
Sw itzerland	Yes	No	No	x	No	Yes	No
Turkey	Yes	Yes	No	x	m	No	Yes: school vouchers
United States	Yes	No	No	x	Yes	No	Yes: school vouchers, funding follow s students and tuition tax credits

Primary

Tabell 2. Skolvalssystemets regelverk för högstadiet (2009)

	Geographical assignment		Possibility to apply to another public school (if places available)		Criteria of admission		Expansion of choice within the public sector in the last 25 years	Creation of new autonomous public schools	Students can attend government-dependent schools	There are some financial incentives that allow parents to attend any private school (voucher, per-student funding that follows the student and tuition tax credits)	
	m	Yes	m	Yes	On which criteria	m					Yes
Australia	m	Yes	m	Yes	m	Academic	No	No	Yes	m	No
Austria	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic				Yes		
Belgium (Fl)	No	No	Yes	No	X				Yes		Yes: school vouchers
Belgium (Fr)	No	Yes	Yes	No	X				Yes		Yes: school vouchers
Canada	m	m	m	m	m	Academic and gender	No	No	m		m
Chile	No	Yes	Yes	Yes	Academic		No	No	Yes		Yes: school vouchers and funding follow s students
Czech Republic	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic		Yes	Yes	Yes		Yes: funding follow s students
Denmark	Yes	Yes	Yes	No	X		Yes	Yes	Yes		No
England	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic, religious and gender		Yes	Yes	Yes		No
Estonia	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic, religious, gender and other criteria		m	Yes	Yes		Yes: school vouchers, funding follow s students, and tuition tax credits
Finland	Yes	No	No	Yes	Academic		Yes	Yes	Yes		Yes: funding follow s students
France	Yes	Yes	Yes	No	X		No	Yes	Yes		Yes: school vouchers and funding follow s students
Germany	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic		Yes	Yes	Yes		Yes: school vouchers and tuition tax credits
Greece	Yes	No	No	Yes	m	Academic	No	No	No		No
Hungary	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic		Yes	Yes	Yes		Yes: funding follow s students
Iceland	Yes	Yes	Yes	No	X		Yes	Yes	Yes		Yes: funding follow s students
Ireland	Yes	Yes	Yes	Yes	Religious and gender		No	No	Yes		Yes: funding follow s students
Israel	Yes	No	No	No	X		m	Yes	Yes		Yes: school vouchers and tuition tax credits
Italy	No	Yes	Yes	No	X	Any criteria they wish	Yes	No	No		No
Japan	Yes	No	No	Yes			No	No	Yes		No
Korea	Yes	No	No	No	X		No	No	Yes		No
Luxembourg	Yes	Yes	Yes	No	X		Yes	Yes	Yes		No
Mexico	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic		No	No	No		No
Netherlands	No	Yes	Yes	Yes	Academic		No	No	Yes		Yes: funding follow s students
New Zealand	No	Yes	m	m	m		Yes	Yes	Yes		No
Norway	Yes	No	No	No	X		No	No	Yes		No
Poland	Yes	Yes	Yes	Yes	X		No	No	Yes		Yes: school vouchers and funding follow s students
Portugal	Yes	Yes	Yes	Yes	X		Yes	Yes	Yes		Yes: money/ follow s students and tuition tax credits
Scotland	Yes	Yes	Yes	No	X		Yes	Yes	Yes		Yes: funding follow s students and tuition tax credits
Slovak Republic	Yes	Yes	Yes	Yes	Academic		Yes	Yes	Yes		Yes: school vouchers and funding follow s students
Slovenia	m	m	m	m	m		m	m	m		m
Spain	Yes	Yes	Yes	Yes	Financial		No	No	Yes		Yes: school vouchers and funding follow s students
Sweden	Yes	Yes	Yes	No	X		No	No	Yes		Yes: funding follow s students
Switzerland	Yes	No	No	m	m		No	No	Yes		No
Turkey	a	a	a	Yes	a		m	m	a		m
United States	Yes	No	No	No	X		Yes	No	No		Yes: school vouchers, funding follow s students, and tuition tax credits

Tabell 4 nedan visar skolvalet uppdelat efter ländernas skolvalsystem i relation till närhetsprincipen. Ett tiotal OECD-länder har inget skolval utan i de länderna råder bara närhetsprincipen. De allra flesta länder har en kombination: eleverna är knutna till den närmaste skolan men familjerna har möjlighet att välja andra skolor, om än med vissa begränsningar.

Tabell 4. Skolval, närhetsprincip och andra restriktioner

Primary						Lower secondary					
	Initial assignment based on geographical area schools	Families are given a general right to enrol in any traditional public school they wish	There is free choice of other public schools if there are places available	Existence of restrictions and conditions: families must apply to enrol in a public school other than the assigned one	Others restrictions or conditions		Initial assignment based on geographical area schools	Families are given a general right to enrol in any traditional public school they wish	There is free choice of other public schools if there are places available	Existence of restrictions and conditions: families must apply to enrol in a public school other than the assigned one	Others restrictions or conditions
Open enrolment						Open enrolment					
Belgium (Fl.)	No	Yes	Yes	No	No	Belgium (Fl.)	No	Yes	Yes	No	No
Belgium (Fr.)	No	Yes	Yes	No	No	Belgium (Fr.)	No	Yes	Yes	No	No
Chile	No	Yes	Yes	No	No	Chile	No	Yes	Yes	Yes	No
Italy	No	Yes	Yes	No	m	Italy	No	Yes	Yes	No	m
Netherlands	No	Yes	Yes	No	No	Netherlands	No	No	Yes	Yes	Yes
New Zealand	No	Yes	Yes	Yes	No	New Zealand	No	Yes	Yes	Yes	No
Geographical assignment with choice among public schools						Geographical assignment with choice among public schools					
Austria	Yes	Yes	Yes	No	Yes	Austria	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Czech Repu.	Yes	Yes	Yes	Yes	No	Czech Republic	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Denmark	Yes	Yes	Yes	No	No	Denmark	Yes	Yes	Yes	No	No
England	Yes	Yes	Yes	Yes	No	England	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Estonia	Yes	Yes	Yes	Yes	No	Estonia	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Hungary	Yes	Yes	Yes	No	No	France	Yes	No	Yes	No	No
Iceland	Yes	No	Yes	No	No	Germany	Yes	No	Yes	Yes	Yes
Ireland	Yes	Yes	Yes	Yes	No	Hungary	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Luxembourg	Yes	Yes	Yes	No	No	Iceland	Yes	No	Yes	No	No
Mexico	Yes	Yes	Yes	No	No	Ireland	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Poland	Yes	No	Yes	Yes	Yes	Luxembourg	Yes	Yes	Yes	No	No
Portugal	Yes	Yes	Yes	Yes	No	Mexico	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Scotland	Yes	No	Yes	No	Yes	Poland	Yes	No	Yes	Yes	Yes
Slovak Repu.	Yes	Yes	Yes	No	No	Portugal	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Spain	Yes	Yes	Yes	Yes	No	Scotland	Yes	No	Yes	No	Yes
Sweden	Yes	No	Yes	No	No	Slovak Republic	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Switzerland	Yes	No	No	No	No	Spain	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Turkey	Yes	No	Yes	No	No	Sweden	Yes	No	Yes	No	No
United States	Yes	m	No	No	Yes	United States	Yes	m	No	No	Yes
No choice among public schools						No choice among public schools					
Finland	Yes	No	No	Yes	Yes	Finland	Yes	No	No	Yes	Yes
France	Yes	No	No	No	No	Greece	Yes	No	No	Yes	No
Germany	Yes	No	No	Yes	No	Israel	Yes	No	No	Yes	No
Greece	Yes	No	No	Yes	No	Japan	Yes	No	No	Yes	No
Israel	Yes	No	No	No	No	Korea	Yes	No	No	No	Yes
Japan	Yes	No	No	Yes	No	Norway	Yes	No	No	No	m
Korea	Yes	No	No	No	Yes	Switzerland	Yes	No	No	No	No
Norway	Yes	No	No	No	m						

1. No information for Australia, Canada, Slovenia, Turkey (for lower secondary)

Source: OECD (2011), *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, OECD, Paris.

I tabellen ovan framgår också att skolplacering i Belgien, Chile, Italien, Nederländerna och Nya Zeeland inte bygger på närhetsprincipen. Därmed kan familjerna välja skola helt fritt. Generellt gäller köttid som antagningskriterium vid platsbrist (i Nederländerna kan högstadieskolor därutöver selektera elever baserat på studieresultat, se Tabell 5).

Tabell 5 nedan visar skolornas möjligheter att selektera ett urval av elever. I 23 av 33 OECD-länder, däribland Sverige, är låg- och mellanstadieskolor skyldiga att ta emot alla elever. I övriga 10 länder har skolorna möjligheter att göra urval bland de sökande, baserat på exempelvis skolresultat, familjens inkomst (endast i Spanien), religionstillhörighet, kön eller annat. I högstadiet är det vanligare att tillåta selektion för skolorna: lite drygt hälften av länderna tillåter detta (dock ej Sverige). Det vanligaste är att man tillåter selektion baserat på studieresultat.

Tabell 5. Skolors möjligheter att göra urval bland elever

	Academic criteria	Financial criteria (family income)	Religious criteria	Gender criteria	Any criteria they wish
Public primary schools cannot be selective					
Austria	No	No	No	No	No
Belgium (Fl.)	No	No	No	No	No
Belgium (Fr.)	No	No	No	No	No
Chile	No	No	No	Yes	No
Denmark	No	No	No	No	No
France	No	No	No	No	No
Germany	No	No	No	No	No
Greece	No	No	No	No	No
Hungary	No	No	No	No	No
Iceland	No	No	No	No	No
Luxembourg	No	No	No	No	No
Mexico	No	No	No	No	No
Netherlands	No	No	No	No	No
New Zealand	No	No	No	No	No
Poland	No	No	No	No	No
Portugal	No	No	No	No	No
Norway	No	No	No	No	No
Scotland	No	No	No	No	No
Slovak Republic	No	No	No	No	No
Sweden	No	No	No	No	No
Switzerland	No	No	No	No	No
Turkey	No	a	No	No	No
United States	No	No	No	No	No
Public primary schools can be selective					
Czech Republic	Yes	No	No	No	No
England	Yes	No	Yes	Yes	No
Estonia	Yes	No	Yes	Yes	Yes
Finland	Yes	No	No	No	No
Ireland	No	No	Yes	Yes	No
Japan	No	No	No	No	Yes
Israel	No	No	Yes	Yes	No
Spain	No	Yes	No	No	No
Italy	No	No	No	No	Yes
Korea	No	No	No	Yes	No

	Academic criteria	Financial criteria (family income)	Religious criteria	Gender criteria	Any criteria they wish
Public lower secondary schools cannot be selective					
Belgium (Fl.)	No	No	No	No	No
Belgium (Fr.)	No	No	No	No	No
Denmark	No	No	No	No	No
France	No	No	No	No	No
Iceland	No	No	No	No	No
Italy	No	No	No	No	Yes
Korea	No	No	No	Yes	No
Luxembourg	No	No	No	No	No
Norway	No	No	No	No	No
Poland	No	No	No	No	No
Portugal	No	No	No	No	No
Scotland	No	No	No	No	No
Sweden	No	No	No	No	No
Switzerland	No	No	No	No	No
United States	No	No	No	No	No
Public lower secondary schools can be selective					
Austria	Yes	No	No	No	No
Chile	Yes	No	No	Yes	No
Czech Republic	Yes	No	No	No	No
England	Yes	No	Yes	Yes	No
Estonia	Yes	No	Yes	Yes	Yes
Finland	Yes	No	No	No	No
Germany	Yes	No	No	No	No
Greece	No	No	No	No	No
Hungary	Yes	No	No	No	No
Ireland	No	No	Yes	Yes	No
Israel	No	No	Yes	Yes	No
Japan	No	No	No	No	Yes
Mexico	Yes	No	No	No	No
Netherlands	Yes	No	No	No	Yes
New Zealand	No	No	No	Yes	No
Slovak Republic	Yes	No	No	No	No
Spain	No	Yes	No	No	No

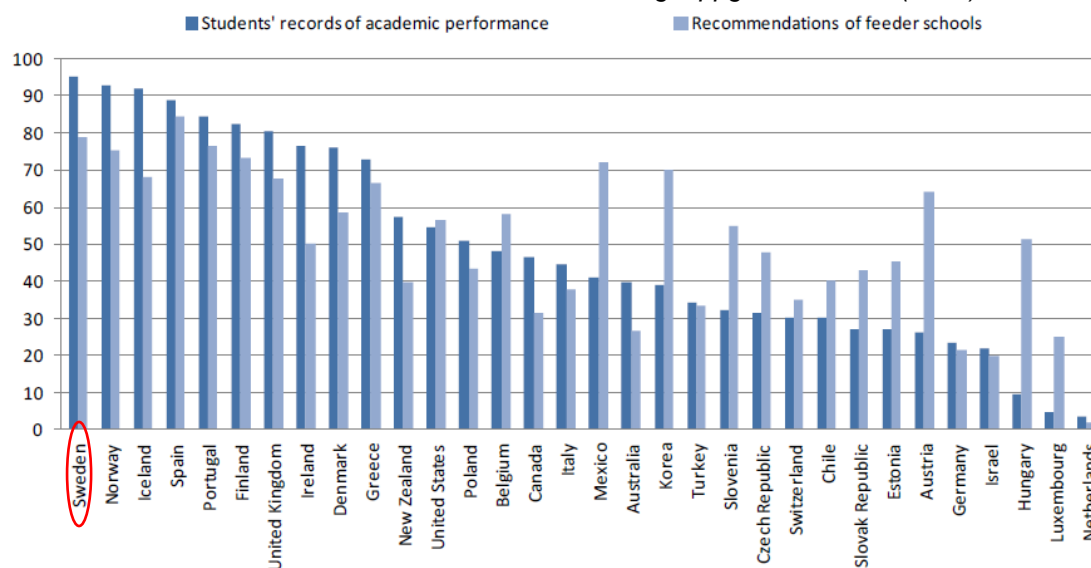
1. No information for Australia Canada, Slovenia and Turkey (for lower secondary)

Source: OECD (2011), *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, OECD, Paris.

I Bild 3 nedan illustreras andel elever i skolor utan selektion på studieresultat eller rekommendation från tidigare skolor (enligt svar från rektorer). Sverige är enligt diagrammet det land där dessa kriterier har minst betydelse.

Bild 3. Skolor öppna för alla elever⁴

Procent av elever i skolor som inte selekterar elever, enligt uppgift från rektor (2009).

1. no data for France

Source: OECD (2010a), PISA 2009 Results: Overcoming Social Background: Equity in Learning Opportunities and Outcomes (Volume II), PISA, OECD, Paris.

Fakta om skolvalssystemen i utvalda länder:

- **Danmark:** föräldrar kan skriva in sina barn i valfri kommunal skola under förutsättning att skolan tar emot barnet. I en del kommuner kan föräldrarna välja även bland andra skolor i regionen. 2006 valde 9 procent av eleverna andra skolor än de närmaste, och 86 procent av skolvalen beviljades.
- **Finland:** Eleverna kan ansöka till andra skolor än den förvalda, men i de fall de väljer skolor utanför upptagningsområdet kan skolorna använda urvalskriterier för att sälla bland elever. Samma kriterier måste användas för alla elever.
- **Ungern:** Öppen inskrivning i alla skolor i elevens område. Eleven får välja bland skolor även utanför sitt område, varpå skolan bara får tacka nej vid platsbrist. Låg- och mellanstadieskolor får inte ha inträdesprov.
- **Nya Zeeland:** Öppen inskrivning utan platsgaranti på den närmaste skolan. Skolorna får till största del statlig finansiering men får även ta emot finansiering från insamlingar, frivilliga avgifter från föräldrarna eller bidrag från stiftelser och företag. Vid platsbrist får skolorna välja antagningskriterier. Framför allt gäller då syskonförtur och närhetsprincipen men skolorna kan också välja ut elever baserat på förmågor.
- **Polen:** Öppen inskrivning till alla offentliga skolor.
- **Spanien:** Den spanska grundlagen ger föräldrar rätt att välja skolor åt sina barn. Om det råder platsbrist får skolan använda urvalskriterier, exempelvis närhet till hemmet eller syskonförtur.⁵
- **USA:** Skolval har blivit allt vanligare i de olika delstaterna under de senaste 25 åren.

⁴ Rapporten inrymmer inte skälen till att Sverige inte har 100 procent elever i skolor utan selektion, men sannolikt kan det bero på att undantag görs för exempelvis idrotts- och kulturklasser.

⁵ I Tabell 5 ovan framkommer att man i Spanien också tillåter urval baserat på familjens inkomst, dock ej om det är elever från hem med låg eller hög familjeinkomst som premieras.

Tabell 6 nedan visar dels huruvida skolor har fått ökad frihet att utforma den utbildning de erbjuder, dels huruvida föräldrar har möjlighet att välja bland privata skolor (uppdelat på grad av offentlig finansiering). I 27 respektive 28 av 36 OECD-länder tillåts offentligfinansierade låg- och mellanstadieskolor respektive högstadieskolor. I en del länder förekommer skolavgifter, dock ej i Sverige där samtliga skolor är avgiftsfria. Andelen elever som går i de olika skoltyperna varierar (se Bild 2).

Tabell 6. Skolors autonomi samt elevers frihet att välja privata skolor

	Some public schools benefit of an increased level of autonomy.		Students can attend government-dependent private schools.		Students can attend government-independent private schools.	
	Primary	Lower secondary	Primary	Lower secondary	Primary	Lower secondary
Australia	m	m	Yes	Yes	No	No
Austria	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Belgium (Fl.)	m	m	Yes	Yes	No	No
Belgium (Fr.)	No	No	Yes	Yes	No	No
Canada	m	m	m	m	m	m
Chile	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Czech Republic	Yes	Yes	Yes	Yes	No	No
Denmark	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
England	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Estonia	m	m	Yes	Yes	No	No
Finland	Yes	Yes	Yes	Yes	No	No
France	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Germany	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Greece	No	No	No	No	Yes	Yes
Hungary	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Iceland	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Ireland	Yes	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Israel	m	m	Yes	Yes	Yes	Yes
Italy	Yes	Yes	No	No	Yes	Yes
Japan	No	No	No	No	Yes	Yes
Korea	No	No	No	Yes	Yes	No
Luxembourg	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Mexico	No	No	No	No	Yes	Yes
Netherlands	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
New Zealand	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Norway	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Poland	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Portugal	No	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Scotland	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Slovak Republic	Yes	Yes	Yes	Yes	No	No
Slovenia	m	m	m	m	m	m
Spain	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Sweden	No	No	Yes	Yes	No	No
Switzerland	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Turkey	m	m	No	a	Yes	a
United States	Yes	Yes	No	No	Yes	Yes

1. m indicates that no data is available.

Source: OECD (2011), Education at a Glance 2011: OECD Indicators, OECD, Paris.

Tabell 7 nedan visar ländernas utformning av skolfinansieringen, i syfte att främja skolvalet. I en del länder får familjen en voucher att bekosta utbildningen med, på andra håll följer finansieringen med eleven till den valda skolan (utan att nå familjen) och i ytterligare en del länder används skatteavdrag för att hjälpa föräldrarna att bekosta avgiftsbelagd utbildning.

Tabell 7. Finansiella styrmedel för att främja skolvalet (2009)

	School vouchers (also referred to as scholarships) are available and applicable			Funding follows students when they leave for another public or private school (within the school year)			Tuition tax credits are available to help families offset costs of private schooling	
	Public schools	Government-dependent private schools	Independent private schools	Public schools	Government-dependent private schools	Independent private schools	Government-dependent private schools	Independent private schools
Austria	No	No	No	No	No	a	No	No
Belgium (Fl.)	Yes	Yes	No	No	No	a	No	m
Belgium (Fr.)	Yes	Yes	No	No	No	a	No	a
Chile	Yes	Yes	a	Yes	Yes	a	No	No
Czech Republic	No	No	a	Yes	Yes	a	No	a
Denmark	No	No	No	No	No	a	No	No
England	a	a	No	No	No	a	No	No
Estonia	Yes	Yes	a	Yes	Yes	a	Yes	a
Finland	a	a	a	Yes	Yes	a	No	a
France	Yes	Yes	No	Yes	Yes	No	No	No
Germany	Yes	Yes	a	No	No	a	Yes	a
Greece	No	a	No	No	a	a	a	No
Hungary	No	No	a	Yes	Yes	a	No	a
Iceland	No	No	a	Yes	Yes	a	No	a
Ireland	No	a	No	Yes	a	No	a	No
Israel	Yes	Yes	a	No	No	m	No	No
Italy	Yes	a	No	No	a	No	a	Yes
Japan	No	a	No	No	a	No	a	No
Korea	No	No	a	No	No	a	No	a
Luxembourg	No	No	No	No	No	No	No	No
Mexico	a	a	a	No	a	a	a	No
Netherlands	No	No	No	Yes	Yes	Yes	No	No
New Zealand	Yes	Yes	Yes	No	No	No	No	No
Norway	No	No	No	No	No	a	No	No
Poland	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	No	No
Portugal	a	a	a	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Scotland	No	No	No	Yes	m	Yes	No	Yes
Slovak Republic	Yes	Yes	a	Yes	Yes	a	No	a
Spain	Yes	Yes	a	No	No	a	No	No
Sweden	No	No	a	Yes	Yes	a	No	a
Switzerland	No	No	No	No	No	a	No	No
United States	a	a	Yes	m	a	Yes	a	Yes

1. a indicates that no data is available.

Source: OECD (2011), Education at a Glance 2011: OECD Indicators, OECD, Paris.

I Tabell 8 nedan redovisas om staten är ansvarig för att förse familjer med detaljerad information inför skolvalet, samt om informationen isåfall innehåller statistik över studieresultaten.⁶ I 21 länder har staten ett sådant ansvar, medan Sverige och 11 andra länder saknar möjligheten till ett sådant ansvarsutkrävande.

Tabell 8. Information till familjen inför skolvalet

Land	Staten är ansvarig för att tillhandahålla detaljerad information om vilka skolvalsalternativ som finns i familjens närhet.	Informationen innehåller resultatinformation.
Österrike	Ja	Nej
Belgien (Fl.)	Nej	a
Belgien (Fr.)	Ja	Nej
Chile	Ja	Ja
Tjeckien	Ja	Nej
Danmark	Nej	a
England	Ja	Ja
Estland	Nej	a
Finland	Nej	a
Frankrike	Ja	Nej
Tyskland	Ja	Nej
Grekland	Ja	a
Ungern	Ja	Ja
Island	Ja	a
Irland	Nej	a
Israel	Ja	Nej
Italien	Nej	a
Japan	Nej	a
Korea	Nej	a
Luxemburg	Ja	Nej
Mexiko	Ja	Nej
Nederländerna	Ja	Nej
Nya Zeeland	Ja	Ja
Norge	Nej	a
Polen	Ja	Nej
Portugal	Ja	Nej
Skottland	Ja	Nej
Slovakien	Ja	Nej
Slovenien	Ja	a
Spanien	Ja	Nej
Sverige	Nej	a
Schweiz	Nej	a
USA	Ja	Ja

1. a means no information is available.

Source: OECD (2011), *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, OECD, Paris.

⁶ I Sverige har kommunerna, sedan 1 juli 2015, en informationsskyldighet. Statens skolverk fick i 2014 regleringsbrev i uppdrag att utveckla ett nytt informationssystem som möjliggör jämförelser mellan skolor.

Tabell 9. Offentlig och privat involvering i styrning och finansiering av skolor

Finansiering (Procent av total skolfinansiering från det offentliga (OECDgenomsnitt = 85 %))				
Styrning (Procent av eleverna som går i offentligt drivna skolor)		Under OECD-genomsnitt	Runt OECD-genomsnitt	Över OECD-genomsnitt
		Under OECD-genomsnitt	Belgien (31%, 87%) Irland (39%, 87%) Spanien (66%, 86%)	Danmark (77%, 92%) Nederländerna (34%, 96%) Hong Kong (Kina) (7%, 92%) Macao (Kina) (4%, 84%)
		Runt OECD-genomsnitt	Israel (82%, 76%) Colombia (81%, 62%) Uruguay (82%, 77%)	Portugal (86%, 83%) Thailand (83%, 81%)
		Över OECD-genomsnitt	Brasilien (88%, 84%) Kirgizistan (97%, 97%)	Kanada (93%, 90%) Tjeckien (96%, 96%) Estland (97%, 98%) Finland (96%, 100%) Tyskland (95%, 97%) Island (99%, 100%) Luxemburg (85%, 95%) Norge (99%, 100%) Polen (98%, 97%) Slovakien (91%, 96%) Slovenien (97%, 95%) Sverige (90%, 100%) Schweiz (94%, 95%) Storbritannien (94%, 93%) USA (91%, 89%) Azerbajdzjan (100%, 99%) Bulgarien (98%, 97%) Kroatien (98%, 94%) Kazakstan (97%, 94%) Lettland (99%, 97%) Lichtenstein (94%, 95%) Litauen (99%, 99%) Montenegro (99%, 91%) Rumänien (100%, 94%) Ryssland (100%, 96%) Serbien (99%, 94%) Trinidad och Tobago (89%, 86%)

Andelen elever som går i en offentligt driven skola och andelen av den totala skolfinansiering som är offentlig är inom parenteserna

Tabell 10 Privat och offentlig involvering i skolans finansiering

Andelen av total finansiering av skolan för ett typiskt skolår kommer från:				
	Det offentliga (lokala, regionala och nationella myndigheter)	Studentavgifter eller skolkostnader som betalas av föräldrarna	Välgörenhet, donationer, sponsorer och föräldrainsamlingar	Annat
Australien	71,5	24,5	2,5	1,5
Österrike	m	m	m	m
Belgien	87,0	9,5	1,2	2,3
Kanada	89,7	8,2	1,4	0,7
Chile	71,6	26,1	1,4	0,9
Tjeckien	95,9	1,4	0,5	2,2
Danmark	92,0	7,6	0,2	0,2
Estland	98,0	1,1	0,3	0,5
Finland	99,8	0,1	0,1	0,1
Frankrike	m	m	m	m
Tyskland	97,2	0,6	1,8	0,4
Grekland	80,8	5,0	1,8	0,4
Ungern	91,8	0,3	2,4	5,6
Island	99,6	0,2	0,1	0,0
Irland	87,5	8,8	3,1	0,6
Israel	76,2	17,8	2,7	3,3
Italien	69,2	21,9	1,9	7,0
Japan	72,8	22,1	2,4	2,8
Korea	47,6	47,5	0,6	4,3
Luxemburg	95,3	2,6	0,2	1,9
Mexiko	43,9	46,4	6,1	3,6
Nya Zeeland	77,2	16,8	2,5	3,5
Norge	99,7	0,2	0,1	0,0
Polen	96,9	2,1	0,6	0,3
Portugal	83,0	10,5	0,7	5,8
Slovakien	96,5	0,7	1,3	1,6
Slovenien	94,7	1,9	0,9	2,5
Spanien	86,1	7,6	2,7	3,6
Sverige	99,8	0,0	0,0	0,1
Schweiz	95,1	4,4	0,3	0,3
Turkiet	60,4	16,7	19,0	3,9
Storbritannien	92,6	6,9	0,3	0,2
USA	89,3	7,5	2,0	1,2

Tabell 11 Privat och offentlig involvering i skolans finansiering uppdelad på offentlig respektive privat drift av skola

Andelen av total finansiering av skolan för ett typiskt skolår kommer från:								
	Det offentliga (lokala, regionala och nationella myndigheter)		Studentavgifter eller skolkostnader som betalas av föräldrarna		Välgörenhet, donationer, sponsorer och föräldrasamlingar		Annat	
	Offentligt driven skola	Privat driven skola	Offentligt driven skola	Privat driven skola	Offentligt driven skola	Privat driven skola	Offentligt driven skola	Privat driven skola
Australien	82,8	54,7	13,2	41,2	2,7	2,1	1,3	1,9
Belgien	92,3	84,7	6,2	10,9	0,5	1,5	1,1	2,9
Kanada	93,5	42,1	4,7	52,1	1,2	3,7	0,6	2,1
Chile	74,6	68,5	21,0	30,4	2,3	1,0	2,2	0,1
Tjeckien	96,9	70,5	0,7	19,3	0,5	1,0	1,9	9,1
Danmark	99,3	67,3	0,6	31,1	0,0	0,6	0,0	1,0
Estland	98,9	74,0	0,4	23,1	0,2	2,1	0,5	0,9
Finland	99,9	97,4	0,0	1,9	0,0	0,5	0,1	0,3
Tyskland	97,7	85,7	0,2	9,6	1,9	0,2	0,2	4,5
Grekland	85,4	0,0	0,1	93,0	0,5	5,7	14,1	1,3
Ungern	93,5	80,7	0,1	1,6	1,7	7,4	4,9	10,4
Irland	78,3	81,8	1,1	13,6	1,5	4,1	0,8	0,5
Israel	78,3	65,0	17,3	20,8	1,0	11,2	3,4	2,9
Italien	71,2	36,2	19,7	58,4	1,9	1,4	7,2	4,0
Japan	87,4	36,8	8,6	55,2	2,7	1,6	1,4	6,4
Korea	46,3	50,0	48,4	45,8	0,7	0,3	4,6	3,9
Luxemburg	97,1	82,9	0,6	16,2	0,2	0,0	2,1	0,9
Mexiko	49,4	0,9	40,7	91,1	6,2	5,0	3,7	3,1
Nederländerna	96,5	96,4	2,3	2,5	0,1	0,1	1,1	0,9
Nya Zeeland	81,0	9,6	12,9	86,9	2,5	2,1	3,6	1,4
Polen	98,0	46,0	1,1	48,1	0,6	2,8	0,2	3,1
Portugal	88,2	52,6	4,5	45,4	0,8	0,2	6,5	1,8
Slovakien	96,9	91,9	0,0	7,0	1,4	0,6	1,7	0,4
Slovenien	94,9	86,6	1,8	5,9	0,9	2,1	2,4	5,4
Spanien	95,3	67,6	1,9	19,1	0,7	6,7	2,1	6,5
Sverige	99,8	99,6	0,0	0,3	0,0	0,1	0,1	0,0
Schweiz	98,6	39,6	1,0	57,9	0,1	2,3	0,3	0,2
Storbritannien	99,6	0,0	0,0	97,6	0,2	2,0	0,2	0,4
USA	97,3	0,0	0,9	81,1	0,6	17,8	1,2	1,1

Sammanfattning

Skolvalet har blivit alltmer förekommande i OECD:s medlemsländer. Familjers valmöjligheter beror dock i praktiken på utbudet vilket varierar mycket både mellan och inom länderna. Möjligheten att välja är större i högstadiet än i låg- och mellanstadiet. Närhetsprincipen ligger fortfarande, i de flesta länder, till grund för vilken skola elever går i. Men allt fler länder tillåter familjer att välja utanför sitt närområde. Dessutom görs försök att utvidga skolvalet genom att främja framväxten av ett mer varierat skolutbud.

Kombinationen av avgiftsfria, helt offentligfinansierade men privatdrivna skolor som inte får selektera⁷ elever innebär att familjer i Sverige har betydligt större möjligheter att utnyttja det fria skolvalet, än familjer i andra länder.

---

⁷ Undantag görs ibland för idrotts- och kulturklasser.